

ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Ως προς το περιεχόμενο ελέγχουμε:

- Την ενότητα: τη σχέση του περιεχομένου με την κύρια ιδέα του θέματος.
- Την πληρότητα: την επαρκή ανάπτυξη του θέματος
- Την τεκμηρίωση: με τα κατάλληλα επιχειρήματα και τεκμήρια.

Ως προς τη διάρθρωση, την αρχιτεκτονική, δομή του κειμένου, ελέγχουμε:

- Τη σαφήνεια, που εξασφαλίζεται και με την ενότητα, δηλαδή τον άμεσο συσχετισμό των λεπτομερειών με τις κύριες ιδέες που διασαφηνίζουν.
- Την αλληλουχία, που δίνει στις ιδέες μια λογική και φυσική σειρά. Επιτυγχάνεται με τη σαφή διάκριση των τμημάτων και των υποτμημάτων και με τη σωστή διάταξη των ιδεών (χρονολογική, τοπική, επεξηγηματική, αποδεικτική κ.α.)
- Τη συνεκτικότητα, που είναι η σύνδεση -συσχέτιση, η φυσική σχέση ανάμεσα στις προτάσεις ή στα μέρη ενός κειμένου από την άποψη του περιεχομένου. Συμβάλλει στη σαφήνεια του περιεχομένου με νοηματικές συνδέσεις. Αναφέρεται στην εσωτερική - νοηματική σχέση των μερών μεταξύ τους και με το όλο. Επιτυγχάνεται με λέξεις -φράσεις δηλωτικές της κύριας έννοιας ή των κύριων εννοιών, οι οποίες απαντούν σε ποικίλες θέσεις, σχηματίζουν το βασικό νοηματικό άξονα, γύρω από τον οποίο περιστρέφονται οι επιμέρους ιδέες- κρίσεις.
- Τη συνοχή, που είναι η μορφική σύνδεση των νοημάτων με την ειδική χρησιμοποίηση ειδικών μεταβατικών λέξεων ή φράσεων.

Αρίθμηση στοιχείων	Πρώτον / κατ' αρχάς, πρώτα από όλα, δεύτερον, τρίτον.... τέλος
Προσθήκη - πρόσθεση νοήματος σε άλλο Παράταξη ομοειδών νοημάτων	Έπειτα, επιπλέον, ακόμη, επίσης, εξάλλου, παράλληλα, επιπρόσθετα, συμπληρωματικά, Θα ήταν άστοχο αν παραλειπόταν πως..., Εξάλλου, υπάρχουν κι άλλες πλευρές/παράμετροι που πρέπει να διερευνηθούν, Ακόμα, πρέπει να υποστηριχτεί η άποψη πως..., Εκτός από αυτό,..., Το ίδιο συμβαίνει, εξάλλου,..., Εκείνο που έχει ιδιαίτερη σημασία..., Ας σημειωθεί/τονιστεί ακόμη ότι..., Ας προσθέσουμε ακόμη ότι..., Δε φτάνει μόνο αυτό. Χρειάζεται και.....
Χρονική σειρά, ακολουθία	Αρχικά, στην αρχή, προηγουμένως, στη συνέχεια, ύστερα, έπειτα, παλαιότερα, στο παρελθόν, σήμερα, στον αιώνα μας...
Αντίθεση - εναντίωση, σύγκριση	αλλά, όμως, ωστόσο, όμως, ενώ, αντιθέτως, αντίθετα από..., σε αντίθεση με..., από τη μια πλευρά, από την άλλη, εντούτοις, αντίστοιχα, απεναντίας ...
Επεξήγηση, διασάφηση ενός νοήματος	Με άλλα λόγια, δηλαδή, για παράδειγμα, αυτό σημαίνει πως, για να γίνει πιο σαφής/ές, για να γίνω σαφέστερος, σαφέστερα, ειδικά, ειδικότερα, στην προκειμένη περίπτωση...
Έμφαση	Πράγματι, αναμφίβολα, οπωσδήποτε, βέβαια, προπάντων, όχι μόνο...αλλά και, κατεξοχήν, πόσο μάλλον, είναι αξιοσημείωτο, θα ήθελα να τονίσω, αξίζει να τονιστεί/να προσεχτεί ιδιαίτερα...
Όρος - προϋπόθεση	Αν, εκτός αν, εφόσον, σε περίπτωση που, με τον όρο, με την προϋπόθεση, αρκεί να....

Αιτιολόγηση, αίτιο - αποτέλεσμα	επειδή, διότι, έτσι, για αυτό το λόγο, λόγω του/των...τα αποτελέσματα..., το γεγονός...έχει ως αποτέλεσμα/συνέπεια..., ώστε, Αυτό έχει ως αποτέλεσμα/συνέπεια..., Η αιτία αυτού του γεγονότος βρίσκεται...,Προϋπόθεση/συνέπεια όλων αυτών/των παραπάνω είναι..., Από τα παραπάνω προκύπτει/βγαίνει το συμπέρασμα...,Αυτό δε θα συνέβαινε αν...,Αυτό οφείλεται σε...,Έτσι, λοιπόν,...,Για τους παραπάνω λόγους..., συνακόλουθα...
Συμπέρασμα	Από τα παραπάνω προκύπτει/βγαίνει το συμπέρασμα... Έτσι, λοιπόν,...,Για τους παραπάνω λόγους..., συγκεφαλαιώνοντας, επιλογικά, συμπερασματικά, συνοψίζοντας, έτσι, άρα, λοιπόν, επομένως, κατά συνέπεια.

Η συνοχή επιτυγχάνεται και με άλλους τρόπους:

- Με επανάληψη λέξης της προηγούμενης παραγράφου ή ενότητας.
- Με αντωνυμία. Αντί της επανάληψης λέξης συχνά γίνεται χρήση της επαναληπτικής αντωνυμίας: αυτός, -ή, -ό.
- Με διάζευξη: είτε ... είτε, ούτε ... ούτε, ή ... ή κ.ά.
- Με τρόπο επιδοτικό: όχι μόνο ... αλλά και, όχι μόνο ... αλλά και να μην ... κ.ά.

Ως προς τη χρήση της γλώσσας ελέγχουμε:

- Την ακρίβεια, τη χρήση κατάλληλων λέξεων που απεικονίζουν τη σκέψη μας.
- Τη σαφήνεια, την αποφυγή συντακτικών ή γραμματικών λαθών.
- Την πρωτοτυπία, την έκφραση με εξατομικευμένο, στο μέτρο του δυνατού, τρόπο

Αλλάζουμε παράγραφο:

1.Όταν περνούμε από τον πρόλογο στο κύριο θέμα και από το κύριο θέμα στον επίλογο.

2.Όταν περνούμε από μια διαπίστωση στην απόδειξή της οπότε επιστρατεύουμε το σύνολο των επιχειρημάτων μας.

3.Σε κάθε παραγωγικό συλλογισμό όπου από μία συνολική, γενική και αφηρημένη πιστοποίηση εξακτινώνουμε τις ιδέες μας κατά τομείς (π.χ. ο πόλεμος είναι καταστρεπτικός - τα αποτελέσματα του πολέμου στον πολιτισμό - στην κοινωνική δράση - στη δημόσια δράση κ.ο.κ.)

4.Όταν με επαγωγικό τρόπο περνούμε από συγκεκριμένες αποδείξεις στο γενικό συμπέρασμα (π.χ. η αξία της παιδείας στο άτομο - στην πολιτική ζωή - στην εργασία - στον πολιτισμό - η παιδεία είναι ευεργετική σε κάθε τομέα ανθρώπινης έκφρασης).

5.Όταν αντιδιαστέλλουμε δύο αξίες, συναφείς ή αντίθετες, π.χ. παιδεία - αναλφαβητισμός.

6.Κάθε φορά που καταλήγουμε σε κάποιο συμπέρασμα ή ανακεφαλαιώνουμε με βάση τα παραπάνω.

7.Όταν χρειάζεται να υποστηρίξουμε την προσωπική μας θέση.

8.Κάθε φορά που πρόκειται να αναπτύξουμε μια νέα ιδέα.

9.Όταν περνούμε από το ένα ερώτημα στο επόμενο (ποτέ δεν συγχέουμε τα ερωτήματα μεταξύ τους).

Ασκήσεις: Δομή περιόδου - Σύνδεση προτάσεων¹

1. Προσθήκη - επίδοση

Για να ισορροπήσει μια φράση, χρειάζεται συχνά κάποια άλλη συμπληρωματική της. Η δεύτερη φράση δίνει περισσότερη συμμετρία στην περίοδο και προσθέτει κάτι το νέο ή το περισσότερο. Ο μεγάλος κίνδυνος είναι η ταυτολογία, η επανάληψη του ίδιου νοήματος με άλλες λέξεις.

Τρόποι σύνδεσης:

- δεν αρκούν όμως αυτά: χρειάζεται και...
- δεν....(ρήμα) μόνο, αλλά και.... (ρήμα)
- Όχι μόνο..... (ρήμα), αλλά (ρήμα) και
-(ρήμα) και....(ρήμα)
- ...(ρήμα) ή.... (ρήμα)
- ασύνδετο
- αν δεν...(ρήμα), ...(ρήμα)

Παραδείγματα:

Δεν αρκούν όμως μόνον αυτά, για να του δώσουμε τον πλήρη χαρακτηρισμό. Χρειάζεται να προστεθεί και ένα άλλο γνώρισμα.

Όταν αποσυνδέουμε τον άνθρωπο από ορισμένη εργασία για την οποία αισθάνεται χαρά, δεν τον εξευτελίζουμε μόνο, αλλά και προκαλούμε κοινωνικές ταραχές.

Ο αμαθής όχι μόνον είναι καταδικασμένος σε επαχθείς εξαρτήσεις, αλλά περιορίζεται και από τον πάρα πολύ μικρό αριθμό επιλογών που καλείται να κάνει με τη φτωχή φαντασία και την ισχνή κρίση του.

Εγκατέλειψε την ύπαιθρο και εγκλωβίστηκε μέσα σε πολυάνθρωπες πόλεις.

Επιβραδύνει ή ματαιώνει κάποτε την πρόοδο (προηγείται το έλασσον).

Του έχει επιβληθεί ένα είδος ζωής εντατικής, μονότονης και βασανιστικής.

Κάτω από την τυραννία των μηχανών ο άνθρωπος, αν δεν εξολοθρευτεί, κινδυνεύει να πάθει σωματικές αναπηρίες και αλλοιώσεις σε κλίμακα που δε γνώρισε ως τώρα η ιστορία του είδους. (προηγείται το μείζον).

Γιατί τότε θα έχει, αν όχι εξαλειφθεί, τουλάχιστον περιοριστεί μια από τις πολεμογόνες αιτίες.

Άσκηση 1: Να συνδέσεις τις παρακάτω προτάσεις (περισσότεροι του ενός τρόποι μπορεί να είναι δυνατοί)

Η παγκόσμια οικονομία έχει μπλεχτεί σήμερα σε δραματικές αντινομίες -περνάει μια βαθιά κρίση που εκφράζεται με τον πληθωρισμό και την ανεργία.

Η ελπίδα συντηρείται - ανανεώνεται.

Απομακρύνεται από τους άλλους - αποξενώνεται.

Την εγωμιάζουν - την τοποθετούν στο υψηλότερο επίπεδο της κλίμακας των αξιών.

Οι άλλοι τον λογαριάζουν - τον τιμούν.

Συνεισφέρει στην υγεία - στην ευστάθεια - στην πρόοδο του κοινωνικού συνόλου.

Οι συγκρούσεις είναι αναπόφευκτες - βέβαιη η φθορά του κοινωνικού συνόλου.

Το πάθος περιορίζει - εξαφανίζει την ελευθερία του ανθρώπου.

Ο τεχνικός πολιτισμός δεν έκανε χειρότερο τον άνθρωπο - του δημιούργησε και τις προϋποθέσεις για την ολοκλήρωση της προσωπικότητάς του.

Ο φανατισμός τυφλώνει τους ανθρώπους - τους εξωθεί σε ανατριχιαστικά εγκλήματα.

¹ Οι ασκήσεις που ακολουθούν είναι από το βιβλίο Γ.Ν.Δαρδιώτης: *Μια μέθοδος προσέγγισης του μαθήματος της Έκθεσης*, Θεσσαλονίκη, 1995³

(θα) αφανιστεί κάποτε η ζωή από τον πλανήτη μας - θα υποβαθμιστεί οπωσδήποτε η ποιότητα της ζωής τόσο, ώστε δε θα αξίζει πια να τη ζει κανείς.
Για να επιτευχθεί η πλήρης ισοτιμία των δυο φύλων - νομικές ρυθμίσεις - αλλαγή νοοτροπίας.
Οι άνθρωποι δεν είναι - υπόλογοι απέναντι στον εαυτό τους - είναι υπόλογοι απέναντι στην κοινωνία.
-δεν καλυτέρεψε - χειροτέρεψε τον άνθρωπο η πρόοδος της επιστήμης και της τέχνης.
-Και για να αποκτήσουμε την ευδαιμονία - να συντάξουμε με περίσκεψη την ατομική - οργανώσουμε ανάλογα και τη συλλογική ζωή.

2. Σύγκριση (ποιοτική ή ποσοτική)

- Όσο...(ρήμα), τόσο...(ρήμα)
- Όσο...(συγκριτικό), τόσο...(συγκριτικό)
- Τόσο... (προσδιορισμός, υποκ. ή αντικ.) όσο και... (προσδιορισμός, υποκ. ή αντικ.).
- Όπως...(ρήμα), έτσι και...(ρήμα)
- Να...(ρήμα)είναι ανάγκη. Αλλά εξίσου μεγάλη ανάγκη είναι..
- Όποια ...(ρήμα), τέτοια...(ρήμα Υ) ή παρόμοια...(ρήμα) ή τέτοια και χειρότερη /καλύτερη...
- Περισσότερο ή λιγότερο από όσο...
- Διαφορετικά από ό,τι...

Παραδείγματα:

Έχει παρατηρηθεί ότι όσο προχωρεί η τεχνολογική ανάπτυξη, τόσο ο τεχνίτης που δενόταν με τη δουλειά του εξαφανίζεται.

Όσο πιο εξονυχιστική και επίμονη είναι η αντιλογία, τόσο περισσότερο ωφελεί.

Τόσο στην πλειοψηφία μας όσο και στη θεμελιακή σύστασή μας δειχνόμαστε ικανότεροι να συλλάβουμε την ποσότητα παρά την ποιότητα.

Όπως ένας οργανισμός αρρωσταίνει, όταν δεν βρίσκει στο φυσικό περιβάλλον τος ουσίες που χρειάζεται, για να συντηρηθεί και να ευδοκιμήσει, έτσι και λιμοκτονούν ηθικά οι άνθρωποι που δεν βρίσκουν μέσα στην παιδεία τα στοιχεία που θα θρέψουν το πνεύμα τους.

Να ανανεώνεις είναι ανάγκη. Αλλά εξίσου μεγάλη ανάγκη είναι όσα με την ανανέωση έχεις κερδίσει να τα σταθεροποιείς, να τα τακτοποιείς και να τα παραδίνεις στις επόμενες γενιές.

Όποια είναι η συμπεριφορά του απέναντι στους δασκάλους, τέτοια είναι και η συμπεριφορά του απέναντι στους γονείς του.

Η κατάσταση εξελίχθηκε διαφορετικά από ό,τι αναμενόταν.

Τιμήθηκε περισσότερο από όσο άξιζε.

Άσκηση 2: *Να συνδέσεις τις παρακάτω προτάσεις (περισσότεροι του ενός τρόποι μπορεί να είναι δυνατοί)*

- αυξάνεται η πίεση που ασκείται πάνω στους νέους- ενισχύεται η αντίδρασή τους.
- Είναι ανάγκη να παίρνεις πρωτοβουλίες - είναι μεγάλη ανάγκη να σταθμίζεις τις δυνάμεις σου και να εκτιμάς ορθά τις δυσκολίες που θα συναντήσεις.
- δεν μπορεί να επιβιώσει τίποτε στο φυσικό κόσμο χωρίς προσαρμογή -χάνεται το άτομο που δεν έχει την ικανότητα να υποχωρεί και να συμβιβάζεται με τις διάφορες καταστάσεις.
- δεν είμαστε-ελεύθεροι να σχηματίσουμε τις πεποιθήσεις μας - νομίζουμε.
- ο πλούτος και η δύναμη - η παιδεία είναι άνισα μοιρασμένη στον κόσμο.
- σκέπτεται ο άνθρωπος - αξίζει.
- οι άνθρωποι που εκπαιδεύονται σωστά θα είναι αύριο χρήσιμοιγια τον εαυτό τους ...και για το σύνολο.
- Επέμεινε- χρειαζόταν.
- Συμπεριφέρθηκε πιο σκληρά - απαιτούσε η περίπτωση.

3. Αντίθεση

Παραδείγματα

Το πνεύμα **αντί να** γίνει κύριος, **αποβαίνει** δούλος των ορέξεων.

Οι νέες μορφές της τέχνης **αναδεύοντας** τα έγκατα της ψυχής **εντείνουν** τις εμπειρίες, **αλλά** δεν **ανατείνουν** και το πνεύμα.

Ο αιώνας μας **απελευθέρωσε** τη γυναίκα: **δεν** της **απαιτεί** να βλέπει τον προορισμό της αποκλειστικά και μόνο στην παιδοποιΐα και την παιδοκομία, **παρά** τη μόρφωσε και ισότιμη με τον άντρα την έριξε να παλέψει στο στίβο της ζωής.

Έτσι **κάθε** ομάδα **από τη μια μεριά** πλούτισε το αρχικό λεξιλόγιο με λέξεις που δανείστηκε από άλλες γλώσσες ή που κατασκεύασε η ίδια, **από την άλλη μεριά** ξέχασε μερικές από τις κληρονομημένες λέξεις.

Ελεύθερος είναι **όχι εκείνος που** κάνει ό,τι επιθυμεί, **αλλά αυτός που** μπορεί να αυτοπεριορίζεται και να ενεργεί στα πλαίσια που ορίζουν οι νόμοι.

Λαοί με ένστικτα άγρα και χαμηλό επίπεδο μόρφωσης διασκεδάζουν βάνουσα. **Αντίθετα**, όσοι **ημέρωσαν** τα ήθη τους και **καλλιέργησαν** το πνεύμα τους, **αγαπούν** ευγενείς μορφές και λεπτά μέσα ψυχαγωγίας.

Ο δογματικός **μονολογεί**. Ο κριτικός **αγαπά** και **καλλιεργεί** τη συζήτηση.

Η φιλοδοξία **δεν έχει** κάνει λιγότερο κακό στον κόσμο από την κερδοσκοπία. **Κι όμως** τη φιλοδοξία τη **θεωρούμε** μian από τις βασικές κινητήριες δυνάμεις για κάθε πρόοδο.

Προτίμησε την ελευθερία **παρά** τη σκλαβιά.

Άσκηση 3: Να συνδέσεις τις παρακάτω προτάσεις (περισσότεροι του ενός τρόποι μπορεί να είναι δυνατοί)

-ο τεχνικός πολιτισμός περισσότερο έβλαψε - ωφέλησε.

-η μηχανή να γίνει μέσο στα χέρια του ανθρώπου - η μηχανή έγινε ο δυνάστης του.

-η νόθη ψυχαγωγία φθείρει το σώμα και το πνεύμα του ανθρώπου- δεν αναζωογονεί τις δυνάμεις του.

-η αναχωρητική διάθεση δεν είναι τεκμήριο θάρρους- είναι δειλή υπεκφυγή.

-δεν είμαστε αδιάφοροι θεατές -είμαστε ενεργοί συμμετέχοντες.

-η ατομική ελευθερία προϋποθέτει (την κοινωνική ελευθερία) -δεν τη δημιουργεί (την κοινωνική ελευθερία).

-τον άνθρωπο τον λύτρωσε η μηχανή - δεν τον υποδούλωσε.

-όταν κοινωνείς την ποίηση - δε γίνεσαι σοφότερος ή τολμηρότερος - γίνεσαι ένας άνθρωπος με ανακαινισμένη την εσωτερική του ζωή, που αξιώθηκε να γνωρίσει μian απροσδόκητη ψυχική ευφορία.

- κι ο πολιτισμός μας, προχωρώντας, μας κάνει όλο και πιο πολύ φαντασμένους- να προσθέτει σε εσωτερική ωριμότητα, προσθέτει σε μεγαλαυχία.

4. Επεξήγηση

Παραδείγματα

Σταματάει η λειτουργία των δικαιωμάτων, **πράγμα που σημαίνει** ότι σταματάει η λειτουργία της ελευθερίας και της δικαιοσύνης.

Η χώρα όπου υπάρχει επαρκής έλεγχος επί της εξουσίας, όπου **δηλαδή** δε λειτουργεί η ελευθερία, είναι μια χώρα με σταματημένα ρολόγια πάνω στους τοίχους, με σταματημένες καρδιές μέσα στα στήθη.

Ελέγχω **σημαίνει** σκέπτομαι και **σκέπτομαι** σημαίνει υπάρχω.

Ευτυχέστερος ήταν ο άνθρωπος που ζούσε χωρίς τις σημερινές ανέσεις, σε κοινωνίες απλούστερες, πρωτόγονες.

Θα δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για να αστράψει μέσα του το φως της αλήθειας, της ομορφιάς και της αρετής - με μια λέξη: της ανθρωπιάς.
Δυο πράγματα έχουν εφεύρει οι Έλληνες για την εξασφάλιση της πολιτικής ελευθερίας: το γραπτό ή άγραφο νόμο της πολιτείας και τον έλεγχο της ψηφοφορίας.
Η τέχνη και η φιλοσοφία των Ελλήνων εισήγαγαν στον κόσμο δυο μεγάλες ιδέες. Η τέχνη την ιδέα του κάλλους και η φιλοσοφία την ιδέα της αλήθειας.

Άσκηση 4: Να συνδέσεις τις παρακάτω φράσεις (περισσότεροι του ενός τρόποι μπορεί να είναι δυνατοί)

- πολλοί μιλούν συνήθως με περιφρόνηση για την αξία της «υλικής» προόδου - των κατακτήσεων της επιστήμης και της τεχνολογίας.
- έτσι η τηλεόραση θα έχανε κάθε ελπίδα να μετασχηματιστεί σε βήμα έγκυρης και ισότιμης πληροφόρησης, σε μέσο προαγωγής του δημοκρατικού διαλόγου, να προσεγγίζει ολόπλευρα και χωρίς αποκλεισμούς και προτιμήσεις κάθε ζήτημα - να είναι αντικειμενική, ζωντανή και ενδιαφέρουσα.
- παίρνουν τον εύκολο δρόμο της κακουργίας - διαβάλλουν, παγιδεύουν, συνωμοτούν.
- αυτό είναι το μεγάλο κατόρθωμα - ο θρίαμβος του δασκάλου- να κάνει το νέο άνθρωπο σε τέτοιο βαθμό αυθύπαρκτο και ανεξάρτητο, ώστε να μην έχει πλέον ανάγκη από τη χειραγώγηση κανενός άλλου, ούτε φυσικά του δασκάλου του.
- το ποιητικό κείμενο δε με πληροφορεί ούτε διατυπώνει εντολές, επιθυμίες κτλ.- δεν έχει νόημα θεωρητικό ή πρακτικό, αλλά με τις συγκινήσεις που εκφράζει, τις εμπειρίες που με κάνει να νιώσω, πλουτίζει και ευγενίζει, εκτείνει και ανατείνει το συναισθηματικό μου κόσμο.
- Γιατί η εξέλιξη προς τα εκεί μας πηγαίνει- προς μια προοδευτική μαζοποίηση.
- η βιομηχανία παράγει κατά μάζες δύο κατηγοριών είδη- τα πολεμικά, για την αμοιβαία εξόντωση των λαών, και τα ειρηνικά, για την αλλοτρίωσή τους.

Άσκηση 5: Να συμπληρώσεις τις κατάλληλες λέξεις ή φράσεις ώστε να αποκτήσουν οι παράγραφοι συνοχή.

A. Αλλά η χρονική διαφορά ανάμεσα στην πραγματοποίηση της τεχνολογικής και της κοινωνικής αλλαγής είναι ένα βασικό πρόβλημα στις σχέσεις των φύλων, όπως συμβαίνει και στις άλλες περιπτώσεις. _____, αν και σήμερα όλο και περισσότερες γυναίκες έχουν την ευκαιρία να εργαστούν έξω από το σπίτι τους, όμως βρίσκονται φορτωμένες με δυο δουλειές μέσα και έξω από το σπίτι. _____, επειδή η νοοτροπία των ανδρών δεν αλλάζει τόσο γρήγορα, όσο γρήγορα πραγματοποιούνται οι μεταβολές στην τεχνολογία και στα οικονομικά. Οι άνδρες εξακολουθούν να θεωρούν τις οικιακές εργασίες ως αποκλειστικά γυναικείες, εκόμη κι αν οι γυναίκες τους εργάζονται τις ίδιες ώρες με αυτούς. _____ παρατηρείται αυτό το παράδοξο φαινόμενο οι σημερινές γυναίκες να είναι απελευθερωμένες και ταυτόχρονα θύματα εκμετάλλευσης.

B. Οι σύγχρονες κοινωνίες είναι περισσότερο από κάθε άλλη εποχή προφυλαγμένες από φτώχεια, πείνα, ασθένεια, από την αδικία και την σκληρότητα και από τόσα άλλα δεινά από τα οποία υπέφεραν άλλοτε οι λαϊκές μάζες. _____ ο σημερινός άνθρωπος διακατέχεται από μια βασανιστική αγωνία, από μια έντονη ανησυχία, από όλα αυτά που με μια λέξη ονομάζουμε άγχος. _____ το άγχος είναι «γέννημα μιας δυσαρέσκειας που κατέχει τον άνθρωπο μέσα στον τελειοποιημένο κόσμο της μηχανής». Και η τεχνοκρατούμενη κοινωνία δεν έχει προσανατολιστεί σε ένα υψηλό ανθρωπιστικό σκοπό, αλλά στην επιδίωξη της ευζωίας. _____ δημιουργείται μια διάσταση ανάμεσα στην εξωτερική τελειότητα και στην εσωτερική αδυναμία και πτώχευση του ανθρώπου. Η διάσταση _____ επιδρά καταπιεστικά στην ψυχοσύνθεσή του και του δημιουργεί άγχος.

Γ. Το καλό περιβάλλον, σημειώνει ένας εμπειρογνώμονας, ειδικευμένος στους αντίκτυπους του κακού γενικά περιβάλλοντος πάντων στη σωματική και ψυχική υγεία μας, σημαίνει επίσης όχι μόνο συνθήκες ευνοϊκές για τη διατήρηση καλής υγείας, _____ συνθήκες αισθητικές και ψυχολογικές που να επιτρέπουν το συναισθηματικό δέσιμο με το γύρω κόσμο. Τα κριτήρια _____ που είναι πολύ διαφορετικά από όσα χαρακτήριζαν άλλοτε τη βιομηχανική και τεχνολογική ανάπτυξη, ενδέχεται να οδηγήσουν σε νέες μορφές ανάπτυξης που θα καθοδηγούνται με γνώμονα την ποιότητα της ζωής. Η νοοτροπία _____ θα οδηγήσει ασφαλώς στον υποβιβασμό ορισμένων τεχνολογιών, _____ θα οδηγήσει παράλληλα στην ανάπτυξη νέων, στις οποίες σήμερα δίνουμε πολύ λίγη σημασία. Οι μαύροι καπνοί που έβγαιναν από τις μεγάλες καπνοδόχους των εργοστασίων, κατά την πρώτη φάση της βιομηχανικής επανάστασης, θεωρούνταν τότε σαν δείγματα ευημερίας. _____ θεωρούνται σαν απόδειξη κακής τεχνολογίας και κοινωνικής ανευθυνότητας. Μιας _____ που έχει σφραγίσει - δυστυχώς οριστικά- τη βασικότερη ίσως από τις «μονάδες» που αποτελούν τη σύγχρονη ζωή.

Άσκηση 6: Να συνδέσεις - προσθέτοντας ή αφαιρώντας λέξεις- τις παρακάτω λεπτομέρειες ώστε να σχηματιστεί παράγραφος με αλληλουχία και συνοχή.

Α) Λόγοι υποκειμενικοί και αντικειμενικοί επιβάλλουν την ενασχόληση του ατόμου με ένα είδος εργασίας.

- Οι φυσικές προδιαθέσεις στρέφουν τον καθένα σε ορισμένο επάγγελμα. Για κάθε εργασία απαιτούνται ιδιαίτερες ικανότητες, σωματικές και πνευματικές.
- Οι ικανότητες πρέπει να ασκηθούν και να ενισχυθούν με κατάλληλη εκπαίδευση που και πολύ χρόνο απαιτεί αλλά και συνεχή μόχθο.
- Κάθε επάγγελμα έχει την ιδιοτυπία του και τις ιδιαίτερες δυσκολίες του.
- Η πρόοδος της επιστήμης και της τεχνολογίας κατέστησε ακόμη δυσκολότερη την εκμάθηση οποιουδήποτε επαγγέλματος.
- Δε μπορεί το ίδιο το άτομο να ειδικευτεί σε πολλές εργασίες συγχρόνως και να αποκτήσει όλα τα εφόδια για την επιτυχή άσκησή τους.

Β) Η συνεχής προβολή συνθημάτων, το εντατικό σφυροκόπημα του κοινού με το διαφημιστικό μήνυμα, εκμηδενίζει τις αναστολές των καταναλωτών.

- Όταν οι μάζες εθίζονται στο να υπακούουν σε διαφημιστικά μηνύματα τότε είναι ευκολότερο να υπακούσουν και σε μηνύματα πολιτικά ή ιδεολογικού περιεχομένου.
- Καθιερώνει (η διαφήμιση) ιεραρχία αναγκών, διογκώνει τις ατομικές ανάγκες σε βάρος των κοινωνικών και ευνοεί συγκεκριμένες οικονομικές και πολιτικές επιλογές.
- Όλοι δέχονται καθημερινά τα ίδια μηνύματα, η πλειονότητα αντιδρά, σκέφτεται και συμπεριφέρεται με τον ίδιο τρόπο.
- Καλλιεργείται ο μιμητισμός και η παθητικότητα, περιορίζεται η πρωτοβουλία, επιβάλλεται η ομοιομορφία και η τυποποίηση της ζωής μας.
- Πρόκειται για μια διαδικασία μέσα από την οποία «οι μάζες έντεχνα απογυμνώνονται από το αναφαίρετο δικαίωμα να αποφασίζουν για τις τύχες τους»

Άσκηση 8: Να βάλεις σε φυσική και λογική σειρά τις παρακάτω επιμέρους ιδέες και να τις συνδέσεις ώστε να σχηματιστεί παράγραφος με αλληλουχία και συνοχή.

1. α. Πώς έφτασαν σε τέτοιο βαθμό αυθάδειας και αναισχυντίας οι νέοι της εποχής μας;
β. Από την απογοήτευση πέφτουν στον κυνισμό, στην αναίδεια ή στην απελπισία που μπορεί να τους οδηγήσει έως το θάνατο.

γ. Αιτία του φαινομένου είναι κατά βάθος η αλγεινή απογοήτευση των νέων ανθρώπων από τη κατάρρευση των ιδώλων τους, επομένως ο ξεπεσμός των γονέων τους που για τα παιδιά είναι στήριγμα ζωής.

δ. Και τότε ο μικρός ηθικός τους κόσμος εξαρθρώνεται, χάνει τους άξονές του, το ελαφρό οικοδόμημα γκρεμίζεται.

ε. Κάποτε οι νέοι ανακαλύπτουν ότι τα λαμπρά εκείνα πρότυπα δε στέκονται στα υψηλά βάρη, όπου τα έχει τοποθετήσει η εμπιστοσύνη και η αγάπη τους.

2. α. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις όπου συμβαίνει να μας ξαφνιάζουν οι ειδικοί με την παχυλή τους αμάθεια ως προς τα θέματα της γενικής καλλιέργειας.

β. Ο ειδικός είναι αιχμάλωτος του επιστημονικού ή τεχνικού κλάδου που καλλιεργεί, αιχμάλωτος του πλασματικού κοσμοειδώλου που έχει κατασκευάσει με μόνα τα υλικά του εργαστηρίου του.

γ. Ένας ειδικός αφιλοσόφητος, ανιστόρητος, ανίκανος να γευτεί τις εξαισίες απολαύσεις της υψηλής καλλιτεχνικής δημιουργίας, ακόμη κι αν είναι έξω από τη φύση του ο καλύτερος άνθρωπος του κόσμου, μεταμορφώνεται πολύ εύκολα σε πρόσωπο περιορισμένης ευθύνης.

δ. Η ποίηση, η πεζογραφία, το θέατρο, μένα λόγο η τέχνη και γενικότερα η φιλοσοφία και η ιστορία δεν ανήκουν μόνο στην ειδίκευση αλλά και στη γενική καλλιέργεια.

ε. Βρισκόμαστε μπροστά σε ένα τύπο επιστημονικού ανθρώπου που δεν ξέρει από όλα όσα πρέπει να ξέρει κανείς για να είναι καλλιεργημένο πρόσωπο, παρά μόνο μια επιστήμη και μάλιστα από την επιστήμη αυτή δεν κατέχει παρά το ελάχιστο εκείνο τμήμα που αναφέρεται στις προσωπικές έρευνές του.

στ. Η μονομέρεια είναι μια αρρώστια κι ένας κίνδυνος - και θανάσιμος κίνδυνος.

Μετάβαση από τη μια παράγραφο στην άλλη

Α) Αναφορά στην προηγούμενη παράγραφο

Επανάληψη τελευταίας ιδέας παραγράφου

Επανάληψη μίας ή περισσότερων λέξεων-κλειδιά από την προηγούμενη παράγρ.

Β) Χρήση μιας συνδετικής φράσης ή λέξης

Γ) Ερώτηση

Άσκηση 9: Να επισημανθεί ο τρόπος μετάβασης από τη μια παράγραφο στην άλλη:

1. Η ανάλυση της πνευματικής καλλιέργειας εύκολα οδηγεί στη διαπίστωση ότι το πολύτιμο τούτο έργο το διαπνέουν και το καθοδηγούν ορισμένες αρχές στις οποίες πιστεύει ο κάθε άνθρωπος που την ασκεί. Οι αρχές αυτές τον προσανατολίζουν προς ορισμένα ιδανικά τα οποία κρίνει άξια του προσώπου του ανθρώπου, και για αυτό επιδιώκει την κατά το δυνατό πραγμάτωσή τους. Μπορούμε μέσα στις αρχές που διέπουν και φωτίζουν την πνευματική καλλιέργεια να ξεχωρίσουμε εκείνη που είναι η πιο ριζική και βασική, που είναι απαραίτητη προϋπόθεση όλων των άλλων, που είναι παιδιά και δημιουργήματά της. Εννοώ την πίστη και τη συνείδηση ότι ο άνθρωπος είναι ελεύθερο όν.

Χωρίς τη συνείδηση της ελευθερίας, πώς θα ήταν, αλήθεια, δυνατό να διανοηθεί ο άνθρωπος αυτό που ονομάζουμε πνευματική καλλιέργεια και να της δώσει περιεχόμενο; Αυτά επιτελούνται μόνο, διότι ο άνθρωπος έχει τη συνείδηση ότι είναι ελεύθερο όν. Και όσο βαθύτερα διερευνά αυτή την ευλογημένη ιδιότητα του και βαθύτερα συλλαμβάνει την ουσία και το περιεχόμενο της ελευθερίας, τόσο υψηλότερη είναι η πνευματική καλλιέργεια που πραγματώνει.

Δεν πρέπει να απογοητεύει το γεγονός ότι η πνευματική καλλιέργεια είναι δύσκολο έργο. Στην περιοχή των ιδανικών κερδίζει όποιος οιστρηλατείται από τις δυσκολίες. Ας μην

ξεχνάμε ότι η έφεση για καλλιέργεια υπάρχει σε όλους τους ανθρώπους. Αυτή γεννά στον καθένα το χρέος να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της αυτοκαλλιέργειας.

Χρησιμοποιώ τον όρο αυτοκαλλιέργεια, γιατί κρίνω ότι εκείνο που παρέχει τη σωστή ποιότητα στην πνευματική καλλιέργεια του ατόμου, είναι το αν και ως ποιο σημείο το έργο τούτο είναι στο βάθος προϊόν αυτοαγωγής. Ο μαθητής, λόγου χάρη, μικρός ή μεγάλος, που δεν περιορίζεται σε ό,τι του παρέχει το σχολείο. Αλλά και μόνος του το βασανίζει, απλώνει λίγο λίγο τα ενδιαφέροντά του και επιστρατεύει τις πνευματικές του δυνάμεις και για πολλά άλλα θέματα, γίνεται όλο και περισσότερο διδάσκαλος του εαυτού του, αυτοκαλλιεργείται. Τούτο συμβαίνει, κάποτε μάλιστα και εντονότερα, και σε παιδιά προικισμένα, που δεν είχαν την τύχη να φοιτήσουν σε σχολείο. Σ' αυτά, η ανάγκη της αυτοαγωγής εμφανίζεται πιο πειστική.

2. Δεν πρέπει ωστόσο να αγνοήσουμε κι αυτό: όπως οι άρχοντες έχουν την τάση να αυξήσουν την εξουσία τους, άλλο τόσο οι αρχόμενοι, όσοι τουλάχιστον διατηρούν την ικανότητα αυτενέργειας, έχουν αντίστοιχη τάση να ελέγχουν.

Η ανάγκη αυτή για έλεγχο, έμφυτη κι αυτή στον άνθρωπο, αφού, καθώς είπαμε, ο έλεγχος δεν είναι τίποτε άλλο παρά εκδήλωση της Ελευθερίας, δεν ησυχάζει, παρά αφού ικανοποιηθεί. Ο άνθρωπος που άσκησε τον έλεγχο που του ανήκει, ή νομίζει πως του ανήκει, ικανοποιείται τώρα, οποιοδήποτε κι αν είναι το αποτέλεσμα του ελέγχου. Αν, ελέγχοντας, ανακάλυψε κάτι μεμπτό, ικανοποιείται γιατί, με τη δική του ενέργεια, διόρθωσε κάτι. Ακριβώς αυτή η διόρθωση αποτελεί ένα είδος δημιουργίας, και δίνει στον άνθρωπο τη μυστηριώδη εκείνη χαρά που δίνει κάθε δημιουργία, μεγάλη ή μικρή. Αν πάλι, μετά την άσκηση του ελέγχου πεισθεί ότι τίποτα κακό δεν υπήρχε, πάλι πρέπει να αισθάνεται ικανοποίηση, ακριβώς γιατί με την άσκηση του ελέγχου εδημιούργησε την απόδειξη ότι δεν υπήρχε τίποτα το αντικανονικό. Όλα αυτά είναι ικανοποιήσεις του ανθρώπου, καθώς του ανήκει και το μερίδιο του από την Ελευθερία.

Τι γίνεται όμως στην περίπτωση που θα πούμε στους ανθρώπους ότι σ'αυτήν εδώ την περιοχή δε μπορείς καθόλου να ελέγξεις, γιατί αυτά τα πράγματα, π.χ. τα τεχνολογικά, δεν είσαι σε θέση να τα καταλάβεις; Πρέπει να σημειώσουμε ότι μια τέτοια απαγόρευση, ακριβώς επειδή συγκρούεται με την ανάγκη του ανθρώπου να ελέγχει, δημιουργεί μέσα του περίεργες αντιδράσεις. Κυρίως δημιουργεί μέσα του την υποψία, ότι μέσα σ'αυτό το σκοτεινό χώρο, όπου δεν του επιτρέπουν να μπει, υπάρχει κάτι το κρυφό και μυστηριώδες, που δε θέλει να βγει στο φως. Και καθετί που δε θέλει να βγει στο φως, γίνεται ύποπτο.

3. Η υπακοή, γράφουν οι δυο συγγραφείς μας, είναι στοιχείο πολύτιμο για την ομαλή λειτουργία της υπηρεσίας: εξοικονομεί δυνάμεις, αποτρέπει προβλήματα, κερδίζει χρόνο.

Ναι, αλλά υπό έναν όρο: να είναι υπακοή ελεύθερου ανθρώπου συνειδητή και ευσυνειδητή. Όχι υπακοή ακούσια και δουλική, που συνθλίβει την ανεξαρτησία της σκέψης και την πρωτοβουλία, και υποβιβάζει τον άνθρωπο. Έτσι, το πρόβλημα της υπακοής εξετάζεται σαν πρόβλημα αναμέτρησης δυο δυνάμεων: της ανάγκης να υπακούσεις και της ανάγκης να μείνεις ελεύθερος.

Η θαυμάσια ισορρόπηση αυτών των δύο δυνάμεων πραγματοποιείται όταν υπακούεις όχι σε ανθρώπους, που κατά βάθος περιφρονείς, γιατί τους θεωρείς ανάξιους και όχι ηθικούς ηγέτες, αλλά σε ανθρώπους, που εκτιμάς και θαυμάζεις. Τότε η υπακοή δίνει ψυχική ικανοποίηση και μια ψυχική άνεση, που μοιάζει σαν ένα είδος λυτρώσεως. Και η λύτρωση αυτή είναι σαν ανταπόδοση για τη θυσία της ελευθερίας σου, θυσία που υπέστης, με το να δεχθείς ελεύθερα την υπακοή. Ίσως οι πολύ μακρινές ρίζες αυτής της ικανοποίησης υπάρχουν στη μυστικοπαθή υπακοή που χαρακτηρίζει τους πιστούς μιας θρησκείας.

Επιπλέον, η υπακοή, η ελεύθερη και ειλικρινής, διευκολύνει τον υπακούοντα να γίνεται σταθερότερος, αν αισθάνεται πιο σίγουρος για τον εαυτό του, και πιο αποτελεσματικός στο να διευθύνει, με τη σειρά του, τους άλλους.

ΕΝΟΤΗΤΑ - ΑΛΛΗΛΟΥΧΙΑ-ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ²

Άσκηση 10: Τέσσερις από τις προτάσεις που είναι μέσα σε αγκύλες είναι περιττές και διασπούν την ενότητα του κειμένου. Να τις εντοπίσεις.

«Μπορεί να αντιδράσει η ανθρωπότητα, ώστε να προκύψει ένας διαφορετικός προσαντολισμός της τεχνολογικής ανάπτυξης: (Μια αισιόδοξη άποψη)»

Όσο κι αν η επιστήμη και η τεχνική έχουν να επιδείξουν θαυμαστά επιτεύγματα, ο τεχνολογικός μας πολιτισμός είναι βεβαρημένος με τόσο, ολοένα περιπλεκόμενα προβλήματα, ώστε δεν είναι καθόλου αυθαίρετη η άποψη που πρεσβεύει ότι το μέλλον διαγράφεται δυσοίωνα. [Τις μελλοντικές εξελίξεις διερευνούν ειδικοί επιστήμονες, οι μελλοντολόγοι. (1).] Είναι όμως επικίνδυνη μωρία αν, εξαιτίας του μεγέθους των προβλημάτων που έχει σωρεύσει η άναρχη τεχνολογική ανάπτυξη αφεθούμε στην αδιαφορία [και τηρήσουμε μια μοιρολατρική στάση αποδοχής της υπάρχουσας κατάστασης (2)].

Η ιστορική εξέλιξη έχει επιδείξει φάσεις στην ιστορία των λαών, όπου εμπρός στον επερχόμενο όλεθρο η αντίδραση υπήρξε αποτελεσματική. Κατά τρόπο ανάλογο, έχει βρει μέχρι σήμερα η ανθρωπότητα μηχανισμούς άμυνας, ώστε να αποτρέψει τον κίνδυνο μιας πιθανής τεχνολογικής καταστροφής. [Για παράδειγμα, οι συμφωνίες Σαλτ 1 και Σαλτ 2 ανάμεσα στην πρώην Σοβιετική Ένωση και τις ΗΠΑ απέτρεψαν το ενδεχόμενο ενός πυρηνικού ολέθρου που επικρεμόταν εξαιτίας του εξωντρωτικού ανταγωνισμού των πυρηνικών εξοπλισμών (3)]. Η ανθρωπότητα λοιπόν μπορεί να αντιδράσει, ώστε να αποκοπεί αυτή η ανεξέλεγκτη τεχνολογική πορεία. [Γιατί ποιος δεν ανησυχεί με αυτή την άναρχη τεχνολογική ανάπτυξη;(4)] Σε αυτήν την κατεύθυνση μπορεί να σταθεί ιδιαίτερα αποτελεσματική η συμβολή της ίδιας της τεχνολογίας, [η οποία αν αξιοποιηθεί κατά τρόπο κοινωνικά, μπορεί να σταθεί σημαντικός αρωγός του ανθρώπου (5)]. Προβλήματα όπως το οικολογικό, ο επισιτισμός του πληθυσμού της γης, οι μεταδοτικές ή επιδημικές ασθένειες κ.α. μπορούν να λυθούν οριστικά στο μέλλον χάρη στη συνεχή επιστημονικοτεχνική πρόοδο. Βέβαια, οι επιστήμονες δεν είναι μάγοι που μπορούν να δώσουν λύσεις σε όλα τα ανθρώπινα αδιέξοδα. [Και ούτε πρέπει να έχουμε αυταπάτες ότι θα είναι ποτέ δυνατόν να λυθούν όλα τα προβλήματα.(6).] Όμως νομίζω ότι μπορεί να καλυτερέψει η ζωή όλης της ανθρωπότητας αν ληφθούν αποφασιστικά μέτρα στηριγμένα σε ριζικά νέους σχεδιασμούς. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να εγκαταλειφθεί η πρακτική της άναρχης τεχνολογικής και οικονομικής ανάπτυξης [που οδηγεί σε αδιέξοδα, όπως η καταλήστευση των τριτοκοσμικών χωρών, η ασύδοτη εκμετάλλευση και κακοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος κ.α. (7)].

Δεν μπορεί βέβαια να αγνοήσει κανείς την εύλογη ένσταση εκείνων που με ρεαλισμό αντιτείνουν ότι δεν υπάρχει η πολιτική βούληση για νέους σχεδιασμούς, αφού τα παγιωμένα συμφέροντα θα συνθλίψουν κάθε ριζοσπαστικό μέτρο που θα θέσει σε κίνδυνο τα προνόμιά τους. [Κάθε άνθρωπος, όταν θίγονται τα συμφέροντά του, είναι φυσικό να αντιδρά. Και θα ήταν αφέλεια να πιστέψουμε ότι θα δεχόταν κανείς να αμφισβητηθεί η κοινωνικοοικονομική του ισχύς και να καταργηθούν τα προνόμια που απολαμβάνει (8).] Πιστεύω ωστόσο ότι τίποτε δεν μπορεί να αντισταθεί στην ανάγκη για αλλαγή, όταν οι συνθήκες ωριμάσουν για αν δεχτούν το νέο. Και σήμερα, όσο και αν δε ζούμε σε καιρούς ριζοσπαστικών αλλαγών,

² Οι ασκήσεις που ακολουθούν είναι από το βιβλίο Δ.Ι. Σφακιανάκης, Έκθεση: Η γλώσσα και οι ιδέες, Αθήνα, εκδόσεις Μεταίχμιο, 1997.

μπορούμε να αισιοδοξούμε από την ολοένα μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση των ανθρώπων για τα παγκόσμια προβλήματα. [Τα παγκόσμια προβλήματα απασχολούν τους πολιτικούς και προπάντων τους τεχνοκράτες, οι οποίοι όμως περιορίζονται στον έλεγχο των εξελίξεων, χωρίς να έχουν τη δυνατότητα να προωθήσουν αποτελεσματικές λύσεις. (9)] Η ευαισθητοποίηση αυτή ίσως να μην είναι ικανοποιητική, όμως αυξάνεται συνεχώς, και αυτό προοιωνίζεται ότι δεν είναι ανέφικτο να αλλάξουν μελλοντικά οι προσανατολισμοί των ισχυρών εκείνων μειοψηφιών [που ελέγχουν την τεχνολογία και την οικονομία (10)] και να δοθεί προτεραιότητα σε επιλογές που σήμερα είναι περιθωριοποιημένες.

Άσκηση 11 Η κατευθυντήρια ιδέα του παρακάτω κειμένου είναι ότι σε μια ευνοούμενη πολιτεία είναι δύσκολο να είναι νομιμόφρονες οι ανταγωνιζόμενοι. Για να έχει ωστόσο νοηματική πληρότητα και ενότητα το κείμενο, πρέπει να τοποθετηθούν τα αποσπάσματα α-δ στην κατάλληλη θέση στα κενά 1-4.

Συχνά διακρίνουμε τον ανταγωνισμό σε θεμιτό και αθέμιτο. Ωστόσο, πέρα από αυτή τη διάκριση, μεγαλύτερη σημασία έχουν οι συνθήκες μέσα στις οποίες λαμβάνει χώρα ο ανταγωνισμός. (1)

Σ'αυτήν την περίπτωση η χρήση αθέμιτων μέσων δεν αποτολμάται εύκολα, εφόσον αποβαίνει παρακινδυνευμένη ενέργεια.

Αντίθετα, σε ένα κράτος μη ευνοούμενο, οι προϋποθέσεις είναι εντελώς διαφορετικές. Η νομοθεσία είναι αναξιόπιστη, οι μηχανισμοί ελέγχου αναποτελεσματικοί - άοχι διεφθαρμένοι- και οι πολίτες καθόλου νομιμόφρονες. (2)

Στις τριτοκοσμικές χώρες, όπου η χρόνια υπανάπτυξη αντανakλάται και στην κακοδαιμονία του κρατικού μηχανισμού, οι παραπάνω πρακτικές είναι κανόνας.

(3)

Μέσα σε ένα τέτοιο κλίμα παραβατικότητας, οι ανταγωνιστές εύκολα εκτρέπονται από τις αρχές του υγιούς ανταγωνισμού. Δεν είναι τυχαίο ότι αποκαλύπτονται καθημερινά αυθαιρεσίες από όλο το φάσμα των πολιτών. Οι παραβιάσεις αυτές επαληθεύουν τη διαπίστωση ότι οι ανταγωνιζόμενοι δε δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την τήρηση νόμων και αρχών που οριοθετούν ένα υγιή ανταγωνισμό. (4)

Τελικός στόχος είναι να αποκομίσουν προνόμια και πλεονεκτήματα σε βάρος άλλων ανταγωνιστικών επιχειρήσεων και να αυξήσουν τα κέρδη τους.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

α. Όλα αυτά λειτουργούν ως πρόκληση για τους ανταγωνιζόμενους να χρησιμοποιήσουν πλάγια μέσα και αντικοινωνικές πρακτικές προκειμένου να κατισχύσουν.

β. Έχει για παράδειγμα μεγάλη σημασία, αν οι ανταγωνιστές δραστηριοποιούνται σε μια ευνοούμενη κοινωνία όπου ο νόμος είναι σεβαστός.

γ. Είναι χαρακτηριστικός ο αδυσώπητος ανταγωνισμός στον οποίο επιδίδονται ιδιωτικές επιχειρήσεις. Μερικές από αυτές, αξιοποιώντας την οικονομική τους επιρροή ή τις προσβάσεις τους σε κέντρα εξουσίας, καταφέρνουν να χρησιμοποιούν ποικίλες μεθόδους - νομιμοφανείς ή όχι.

δ. Δυστυχώς ανάλογα φαινόμενα, έστω και σε μικρότερη έκταση, ευδοκιμούν και στη χώρα μας. Η Ελλάδα, χώρα με μακρόχρονη παράδοση στην κακοδιοίκηση, πάσχει από έλλειψη ευνομίας: πολλοί θεσμοθετημένοι κανόνες δεν εφαρμόζονται, όταν δεν καταπατώνται απροκάλυπτα.